

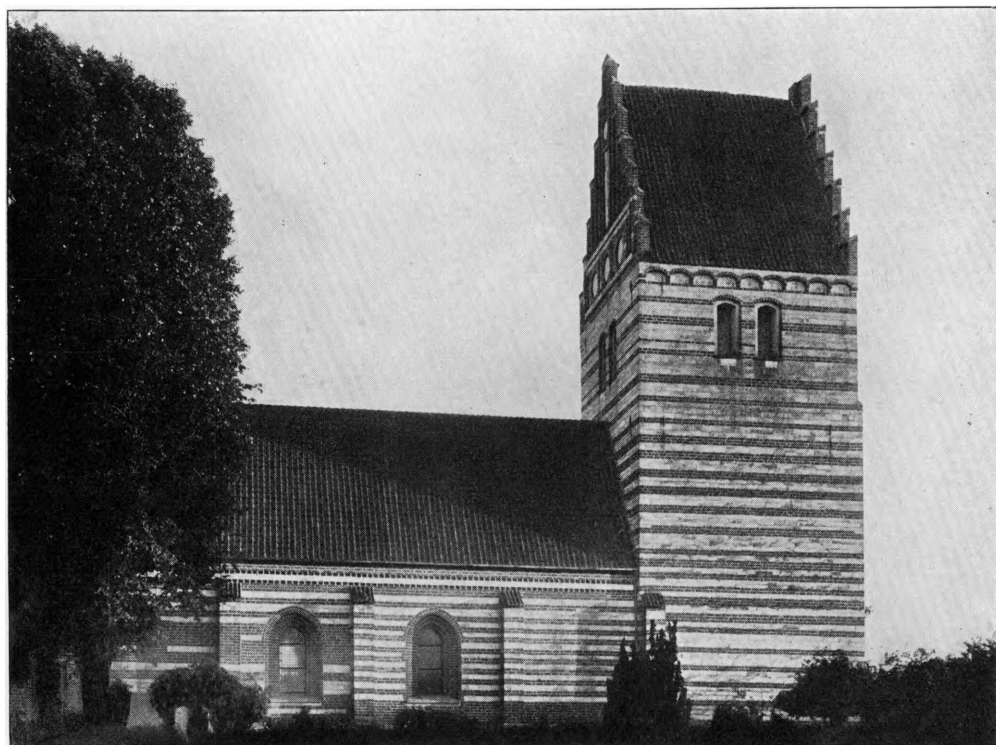

Fig. 1. Roholte. Ydre, set fra Nord.

C. A. J. 1914

ROHOLTE KIRKE

FAKSE HERRED

Paa en Bjælke under Kirkens Korbuekrucifiks (se S. 554) læstes tidligere: »Templum hoc fundatum est tempore Christophori regis Daniæ Anno 1441. Bernt Nielsen.« (»Dette Tempel er grundlagt paa Kong Christoffer af Danmarks Tid Aar 1441. Bernt Nielsen.«) Yderligere Oplysninger om Kirkens og Sognets Oprettelse findes i et af Roskildebispens Oluf Mortensen 1467 udstedt Brev, hvori det hedder, at Sognekirken Roolthe, der hører til Kongsted Sognekirke som Datteren til sin Moder, for nogle Aar siden blev oprettet og bygget af nyt (»de novo erecta fuerit et constructa ... nonnullis annis elapsis«) og indviet til Ære for S. *Anna*. Den velbyrdige Frue, Grevinde Helena skænkede en Gaard i Roholte til Bolig for Sognepræsten. Begge Sogne er folkerige, og Kirkerne har rigelige Indtægter. Kong Kristiern (1), der har Patronatsret til begge Kirker og i Tilfælde af Vakancer kan indstille en passende Person til Kaldene, har ædelmodigt betænkt Kirkerne, og Bisen udskiller derfor nu med Samtykke af Kongsteds Sognepræst, Johannes Petri, Roolte Sogn fuldstændigt fra Kongsted. Kongen bevarer Præsentationsretten. Roolte Sognepræst skal paa Søn- og Festdage mindes Grevinde Helene. Hun var en Datter af den sjællandske Stormand Folmer Jakobsøn Lunge til Højstrup og nævnes 1447 som Enke efter Grev Hans af Eberstein; hendes Aartid fejredes i Næstved Klostret¹.

Ved kgl. Gavebrev af 19. Dec. 1677 fik Mette Sophie Urne til Lindersvold overdraget Jus patronatus², og med denne Gaard overgik Kirken senere til Gavnø, der endnu ejer den.

Kirken ligger paa en svag Højning, der især har Fald mod Syd. 1758 siges, at den ikke har nogen »synderlig Anseelse, saasom den ligger i en Dal omgivet med Bakker undtagen paa søndre og østre Side, hvor den langt fra giver et smukt Syn«. *Kirkegaardsmuren*, som delvis danner Terrasser, er ældst langs Vestsiden, hvor den er bygget af kløvet Kamp og hvidkalket.

Bygningen, som er grundlagt 1441, bestaar af et Langhus med tresidet Korafslutning og Taarn samt et Sakristi (nu Ligkapel) mod Nordøst og et moderne Vaabenhus mod Syd. Orienteringen divergerer svagt til Syd.

Den sengotiske Grundstamme, *Langhuset*, som smalner ret stærkt mod Vest, er bæltmuret af Kridtkvadre og røde, delvis gulladne Munkesten (27—29 ×

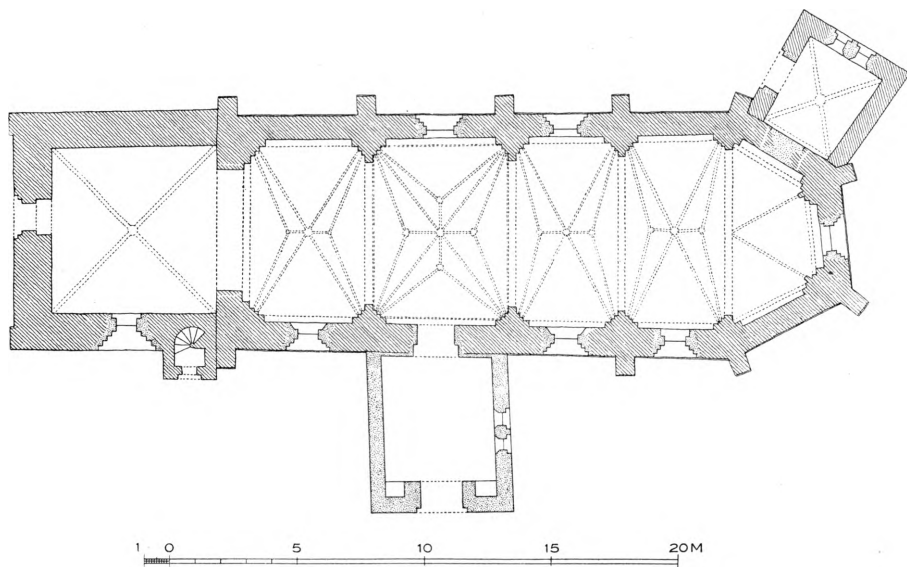

Fig. 2. Roholte. Plan. 1:300. Maalt af K. V. Barfoed 1914 (Aage Roussel 1929).

13—13,5 × 8—9 cm; fem Skifter: 49 cm) i Munkeskifte. Over Sylden er der en lav Sokkel med Skraakant af Kridtsten. Saavel paa Hjørnerne af den uregelmæssig skæve Korpolygon som paa Skibet mellem Hvælvingsfagene staar Støttestøtter, med Skraakantsokkel paa Forsiden, men ikke paa Flankerne. Murene blev ved Kirkens Istandsættelse 1884 forhøjede, saaledes at alle Savskifte-Gesimserne er nye, og samtidig blev Korpolygonens Taggavl (Fig. 3) bygget af nyt. Rimeligvis har der tidligere været Valmtag ligesom i Kongsted. Moderne er ligeledes alle de spidsbuede Vinduer og Syddøren. Af Norddør ses intet Spor, men det paagældende Murparti er moderne skalmuret. I det Indre hviler de ulige brede Hvælv paa Vægpiiler, skønt de sikkert er samtidige med Ydermurene. I Korpolygonen er Vægbuene falsede under de tre Kapper; i de fire andre Hvælv danner Ribberne, der overalt kun har Halvstensbredde, mer eller mindre fuldstændige Stjerner. I andet Fag fra Øst har

nogle af Ribbernes nederste Ender plumpe Kridtstensskulpturer: et Mands-hoved (Fig. 5), et Kvinde- eller Ynglingehoved, en Vrængemaske, som rækker Tunge, og en lille Konsol; de andre Ribbe-Ender har blot affasede Hjørner. I Skæringspunkterne er der runde eller skjoldformede Slutsten af Kridt, særlig talrige i det tredje Hvælvingsfag, hvor Stjernen er fuldstændig, og som desuden udmærker sig fremfor de andre ved at have Rundstave langs de nedre Kappekanter (Over-ribber findes ikke).

Taarnet, der mod Sædvane er lidt bredere end Langhuset, svarer i Karakter og Murteknik til selve Kirken, men er dog noget yngre, da dets Østhjørner er byggede ovenpaa Langhusets vestligste, retvinklede Støttestøtter og uden Forbandt med disse, og da dets øverste Dele næppe kan være ældre end Aar 1500. Andre Vidnesbyrd om en oprindelig Vestgavl paa Skibet kan dog ikke paavises, hvad enten den er nedrevet, eller man i Mellemtiden har kunnet nøjes med en interimistisk Bræddegavl. Over den rejste Syld er hele Taarnet bæltet med, ogsaa de to Lisener paa Vest-siden, der naar op til Klokke-

stokværket. Taarnrummet har mod Vest en oprindelig Dør, rundbuet i spidsbuet, falset Blænding; Taarnbuen er spids, Hvælvet har stærkt buklede Kapper, Halvstensribber og en Slutsten, hvori der er indskaaret en Karvesnitstjerne (svære Overribber af Kridt). I det samtidige Trappehus har Vindeltrappen Spindel af Kridtsten og Loft med næsten helt vandrette Binderstik. Det høje Mellemstokværk faar Lys gennem et smalt, fladbuet Vestvindue i Spidsbuefelt; i dets Vægge er der Spareblændinger, af hvilke den vestre er rundbuet, medens den nordre og søndre naar op til Loftet uden afsluttende Buestik. Det ligeledes høje Klokkestokværk har til hvert Verdenshjørne to slanke, fladbuede, falsede Glamhuller. Over begge de øvre Stokværks Gulve og i Gavl-

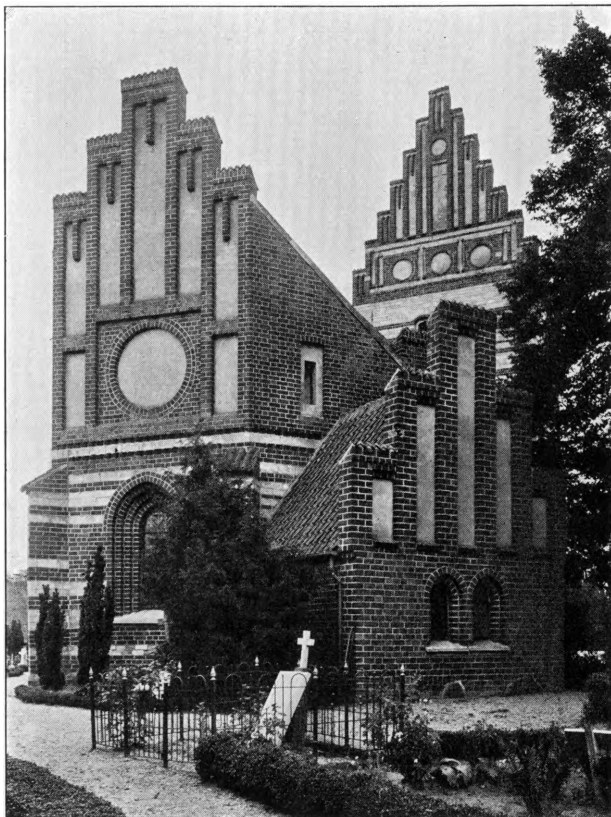

Fig. 3. Roholte. Ydre, set fra Nordøst.

V. H. 1929

foden er der Bombjælkehuller, nu kun synlige indefra. Gesimserne er formede som Fladbuefriser hvilende paa uprofilerede Konsoller. De stejle Taggavle har begge tretten Kamtakker; det rige Blændingsværk, af Præstøtype, hvis vandrette Deling er stærkt markeret ved de over de tre nedre Cirkler indskudte Baand, er noget varieret i Øst og Vest; paa begge Gavle har den rektangulære Midtblænding dog et svagt fordybet Kors, og de smalle Blændinger er alle overdækkede af Kridtsten med Karvesnitbuer. Tagværket (afbildet: Architekten 1928, Ugehæfte, S. 62, sml. 68) er samtidigt med Gavlene og har Tagstol med tre Dragere og tre Sæt Hanebaand (Huljærns Stregnumre). Spærskoens Ende-flader har ved Sidesnit faaet en T-lignende Form som paa »Apostelhuset« i Næstved. I Taarnvæggenes Kridtkvadre er der mange indridsede Navne og Aarstal, de ældste 1574 og 1576. Om en Reparation, hvis Spor nu iøvrigt er udslettede, vidner Jernankrene paa Taarnets Sydside: HRT — A B M W — A N N O 1789 (Kirketiendeejeren Holger Reedtz Thott og Frue Anna Magdalene Beate von Woida).

Sakristiet, nu Ligkapel (Fig. 3), fra o. 1500, er af Munkesten i Munkeskifte. Den femtakkede Gavl har fem, foroven vandret afsluttede Højblændinger. Vinduer og Dør er moderne. Rummet, der oprindeligt kun har været tilgængeligt ad en nu tilmuret Dør mod Koret, overdækkes af et Krydshvælv med Halvstensribber og Toprude.

Hele Bygningen er, som det fremgaar af Beskrivelsen, haardt præget af Hovedstandsættelsen 1883—84 (Arkitekt I. V. Dahlerup), da Vaabenhuset helt fornyedes. Murene, som en Tid har været rødkalkede, staar nu rensede og nyfugede med pudsede Blændingsfelter. Tagværkerne er, med Undtagelse af Taarnets, moderne og teglhængte. I Vinduerne sidder farvede, blyindfattede Ruder. Det Indre er glatpudset med kalkmalede Dekorationer.

KALKMALERIER

Korpolygonens Ribber er o. 1450—75 dekorerede med vekslende gotiske Ornamente: en afkvistet Træstamme omslynget af et Blad, vinkelbrudte Baand, Firkanter med Rosetter og lignende; paa Kappekanterne ledsages Ribberne af Halvrosetter og Slingtraade, og paa Gjordbuen findes en Bølgeranke, der baade har gotisk-takkede og romansk-rundede Blade. Af Farver er brugt brunrødt til Konturer, gult, grønt, sort og graat.

Korhælvets Dekorationer blev fremdragne 1885—86, og samtidig fandtes Malerier i Taarnrummet. En Del Dyrefigurer: Strudse, Storke, Duer, Ræve m. m., rimeligvis Illustrationer til Æsops Fabler, blev ikke bevarede; de simple Ribbedekorationer fornyedes derimod og brugtes som Motiver for den moderne Udmaling af Skibets Hvælv.

Om Taarnbuen er der ved Hovedistandsættelsen malet en Majuskelindskrift, som gentager Teksten fra Bjælken under Korbuekrucifikset om Kirkens Grundlæggelse 1441, dog med Udeladelse af Navnet Bernt Nielsen.

INVENTAR

Alterbordet er nyt, af Træ. Paa det nye *Alterfløj* sidder et Kors af Metal med en Sølvstjerne, i hvis Midte graveret et lille Ansigt, rimeligvis fra o. 1825.

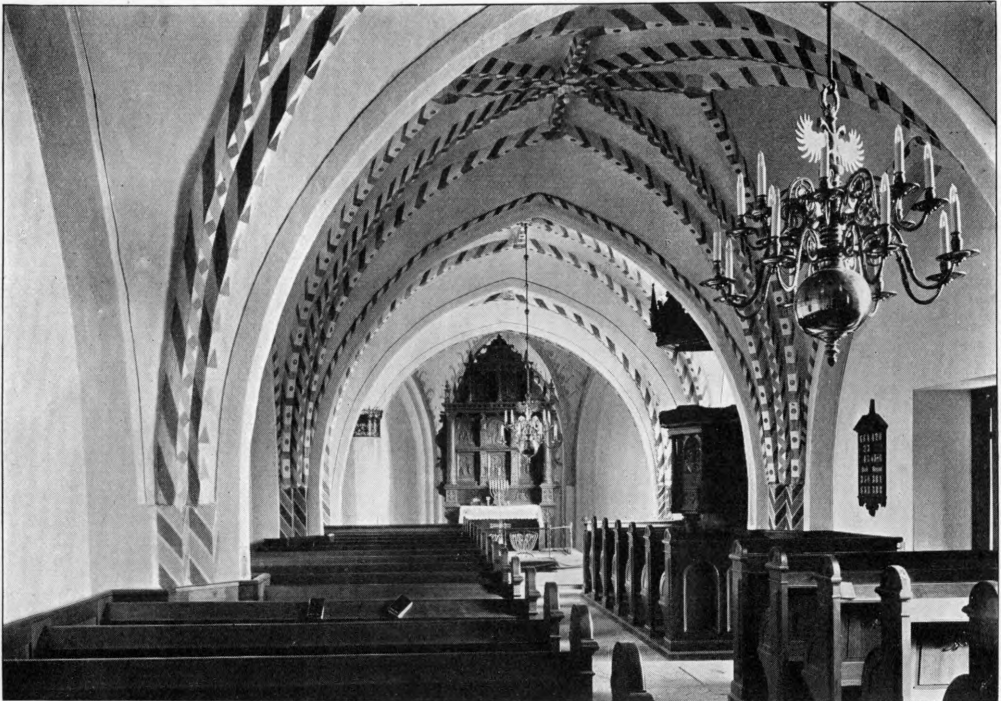

Fig. 4. Roholte. Indre, set mod Øst.

V. H. 1929

Altertavle i Højrenaissancestil fra 1592. Det seksdelte, af korintiske Søjler flankerede Storstykke har forneden firkantede, foroven rundbuede Felter med Kasetteværksrammer. De øvre Felter adskilles ved hermeformede Pilastre. I det tvedelte Topstykkets Portalfelter er et reliefskaaret Rigsvaaben og et kronet C, hvori der i ny Tid er indføjet IV. Topgavlen har et reliefskaaret Vaaben henvisende til Arild Hvitfeld, Lensmand paa Tryggevalde 1586—96. De spinkle Storvinger er formede som Akantusvolutter med Fugleklo og Fuglehoved, medens Topvingerne dannes af en pelikanlignende Fugl. Ved Tavlens Istandsættelse 1884—86 blev Træværket rensat og staar nu bejst i to Toner, og i Storstykket indsattes nye Reliefskæringer, af Billedhugger Fjeldskov, forestillende: Bebudelsen, Kristi Fødsel, Daab, Indtoget i Jerusalem, Korsfæstelses-

gruppe, Opstandelsen. Af disse synes Korsfæstelsen at være gammel, men om-dannet til sin nye Plads. Før Istandsættelsen var de samme Fremstillinger malet i Storstykkets Felter⁴. Paa Rammen under Storgesimsen er paasømmet Aars-tallet 1592 med nye Cifre og i Fodstykket indsat to Vaaben, hvoraf det ene er gammelt, fra o. 1700 (Rabe v. Schildern?), det andet moderne (Reedtz Thott).

Altersølv. Kalk fra 1658, 22 cm høj, med sekstunget Fod, hvorpaa graveret Vaaben og Bogstaver henvisende til Christoffer Lindenow og Dorte Friis, samt »Anno 1658«; sekskantet Skaft, Knop med Rudefremspring, hvori graverede Versaler: »Jesu Bl« (ɔ: Blod). Paa Bægeret er en graveret Versalindskrift:

V. H. 1929

Fig. 5. Roholte. Ribbekonsol.

»Anno 1658 in Februario hafver di svenske Krigsfolck plöndrid och borttaged Kalck och Disk af Roholte Kirche, hvorföre wel b Christofer Lindenav til Lindes Wold hafver gifved denne Ralck(!) och Disk igien til samme Kirch«. Utydeligt Mestermærke, antagelig for en Næstvedguld-smed (Olrik 609). *Disk* og *Oblatæske* fra 1867. *Sygekalk*, 11 cm høj, uden Mærker, men samtidig med *Dissen*, der har Mestermærke for J. J. Klit-gaard 1709 (Olrik 276); *Oblatæske* med Rest af Krucifiks og Bladstav i Sen-Empire; »Roholte Kirke tilhørende 1830«; ingen Mærker.

Alterkande af hvidt Porcellæn med forgyldt Skrift: »Til Roholte Kirke 1838«.

†*Messehagel*, nævnt 1758, med Lindenows og Gyldenstjernes Vaaben og G L K G samt Aarstal-

let 1615 (Godske Lindenow til Lindersvold, død 1612, gift med Karen Gyl-denstjerne, død 1654).

Alterstager, gotiske, 42 cm høje, med tre rundede Ringe om det cylindriske Skaft, og tre Fødder.

Alterskranke af Smedejern med drejede Messing- og Malmknopper. I de to forreste Fag er dobbelt sammenslyngede Navnetræk HRT A B M W og der- under Anno 1789, alt i gennembrudt Jern (efter Traditionen gjort af Smed Christen Nielsen af Orup)⁴.

Korbuekrucifiks (Fig. 6), sengotisk, fra o. 1450—75, nu ophængt paa Korets Nordvæg. Figuren, 130 cm høj, har turbanflettet Tornekrone med smaa Torne; Hovedet hælder stærkt til højre, Øjnene er lukkede, Skægget bølgeriflet, Midjen smækker, Lændeklædet snævert. Det profilerede Korstræ ender i glatte, firpasformede Plader. Figurens Arme er nye. Egetræet er rensat.

Krucifikset var vistnok nedtaget fra sin oprindelige Plads inden Istandsæt-telsen 1885—86. Et nu 4,95 m langt **Panelstykke*, der har beklædt Bære-

bjælken og sidst skal have siddet foran Taarnbuen⁵, blev henlagt paa den gamle Skoles Loft og er nu overdraget til Nationalmuseet. Det bærer en senere malet, stærkt ødelagt Gentagelse af den oprindelige Indskrift, hvis Begyndelse og Slutning (Aarstallet og Navnet) nu mangler, men kan udfyldes efter Præsteindberetningen 1758 (se S. 549). Præsteindberetningen 1755 siger, at Krucifikset har haft følgende Indskrift: »O vos, qui transitis per viam, attendite et videte si est dolor similis sicut dolor meus. Completum est opus istud An: 1555« (Fejllæsning for 1444?).

Font af gullandsk Kalksten, gotisk, fra o. 1450 (Fig. 8). Den femtenkantede, meget store Kumme, 109 cm i Tvm., har paa Siderne Relieffer i ganske lavt Arbejde: To knælende Engle, som holder et Kristushoved med Korsglorie; Cirkel med seksoddet Karvesnitstjerne; Marcus' Løve med tomt Skriftbaand; stiliseret Træ; Lucas' Okse; Karvesnitstjerne; stiliseret Træ; Helgenindehoved med Glorie; otteoddet Karvesnitstjerne; Johannes' Ørn; Træ; Matthæus' Engel; Karvesnitstjerne. Intet Afløb. Lav Fod af en særlig Sten.

Daabsfad (Fig. 7) o. 1550, af sydtysk Arbejde, 50,5 cm i Tvm.; i Bunden en liggende Hjort over et Skriftbaand med stærkt udslidte Minuskler og derudenom Bladværk og Smaavaser, hver med tre Lilier. Den smalle Rand er 1897 blevet øget med en drevet Messingkant.

Prædikestol i Højrenaissancestil fra 1599 (Fig. 9). De seks Fag adskilles ved joniske Søjler; Storfelternes Arkader omfatter naive Brystbilleder af de fire Evangelister med deres Tegn (de tre Evangelister skrivende, Johannes holdende en Kalk) samt Melancton (»D Philip Melanth«) og Luther (»Dotter Morten Luther«). Under Arkaderne er reliefskaarne Versalindskrifter med Navnene og under Evangelisterne latinske Skriftsteder, medens Frisen har et

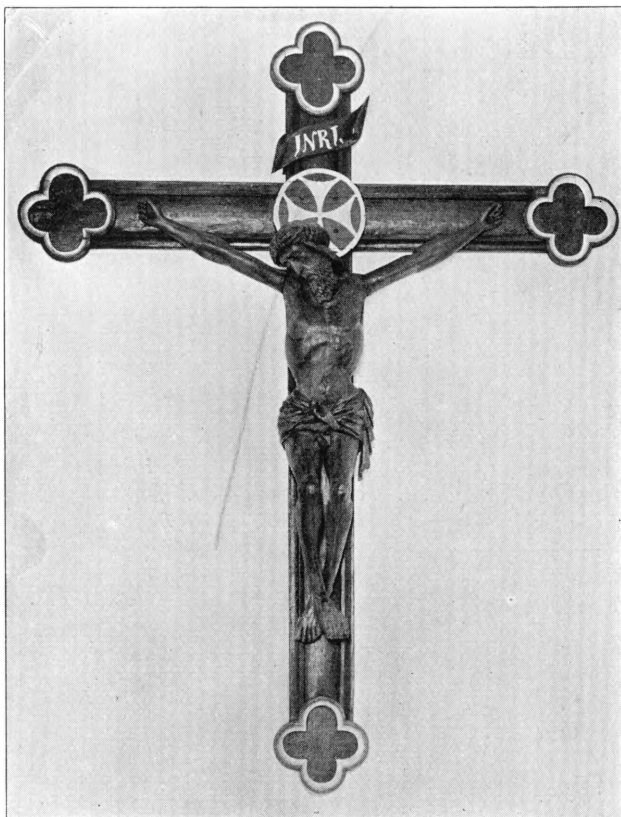

Fig. 6. Roholte. Krucifiks.

V. H. 1929

dansk Skriftsted (Johs. 5). Samtidig Himmel med Kasetteværkstopspir og Topstykker med Englehoveder. Paa Frisen er reliefskaaret: »Denne Jesus, som er optagen fra Eder ... ACT I 99 (d. v. s. Apostlenes Gerninger I 1599). Fodstolpe og Opgang er nye. Egetræet staar rensat.

Fig. 7. Roholte. Daabsfad.

Fig. 8. Roholte. Font.

V. H. 1929

Stoleværket er nyt. 1758 nævnes, at der paa de to øverste Stole stod Christoffer Lindenovs Navn samt von Schilderns og Urnes Vaaben og Bogstaver R v SMSU, samt Fru Sophie Plessis af Kampen fædrene og mødrene Vaaben³. Et gotisk **Panel* af Køgearbejde, fra o. 1550, med Foldeværk og Pil findes nu paa Nationalmuseet (delvis gengivet i C. A. Jensen: *Snedkere og Billedsnidere*. S. 29)⁶. †*Fru Meretes Pulpitur*⁴. †*Pulpitur* med 10 Apostle i Relief brændte paa Gaunø 1889³.

Klokker. 1) Minuskler: »Help Jhesus, Maria, Anna oc Sankta Susanna Lavres Hansen« Tvm. 105 cm (Uldall. S. 271 f.).

2) Versaler: »Si deus pro nobi (!) ovis (!) conta (!) nos DNI : MF : LP : MB 1577«, og under Linien: »Inri« samt fire Bomærker. Tvm. 82 cm.

3) uden Indskrift og Ornamenter, vistnok fra o. 1600 eller senere. Tvm. 49 cm.

1755 nævnes en †Klokke med Indskriften: »Aus dem Feuer bin ich geglossen Felix Fuchs hat mich gegossen 1633«. 1663—64 nævnes ogsaa fire Klokker. 1528 afgaves en †Klokke i Klokkeskæt.

I Taarnet findes nu et moderne og et kasseret *Urværk* (1661—62 og 1758 nævnes et Taarnur). Paa den store Klokkes Svingbjælke er skaaret: »OT 175.«. Aarstallets sidste Ciffer er forsvundet.

GRAVMINDER

Grausten. Helt udslidt Senrenaissancesten, fra o. 1630—40, med Hjørnerelieffer af Evangelisterne siddende paa højryggede Stole; foroven Englehoved.

Ølandsk. I Skibets Gulv ved Indgangen.

**Ligkisteplader*, af Mes-sing, i Næstved Museum.

1) hjerteformet Indskrift-felt i storblomstret Ramme, hvori to rustningsklædte Skjoldholdere. Versaler:

»edele och velbiurdig, erlig och oprichtig, dyderig, kiecke och brafve Mand«, Rabe von Schilderns til Lindisvold, Oberst over al Rostjenesten her i Danmark, født i Westphalen paa en af sine Fædrenegaarde Herinchhausen i Patterborn Stift, død paa Lindesvold, 49 Aar gl., 5. Juli 1680. Ærevers.

2) oval Plade i storblomstret Ramme. Versaler: Hermand Bernt von Schilder, født i Kjøbenhaffn 13. Juli 1671, død paa Lindisvold 4. Jan. 1676. Ærevers.

Forsvundne Gravminder, nævnte 1758.

†1) »Skilderi«, over Sakristidøren, hvorpaa præsenteredes salig Oberst Raue von Schildern i Harnisk, liggende, med sin Kommandostok i den ene Haand. Over ham var et Stamtræ med 16 Aner, Schildern og Dohnop, og ved Træets Rod hans Hjælm og Sværd; i Billedets Sider var tyske Indskrifter: Rave von Schildern til Lindersvold, Oberst over et Nationalregiment til Hest, født 1630 af det højadelige Hus Heringhausen; død 1680 Mandag 5. Juli, mellem 6 og 7; Søn af Hermand Bernhard von S., Drost til Schwalenburg og Oldenburg.

Fig. 9. Roholte. Felt af Prædikestolen fra 1599, med »Dotter Morten Luther«.

V. H. 1929

†2) Ligsten i Sakristiet med latinsk Indskrift, lagt af Morten Christensen Roholt over Forældrene Christen Hansen, fordum Sognepræst her og Provst over Faxe Hrd., død 1. Søndag i Advent 1621, og Margrete Bartholomeidatter, død 10. Okt. 1619.

†3) Kisteplade over Merte Sofie Urne, Rabe von Schilderns Hustru⁷

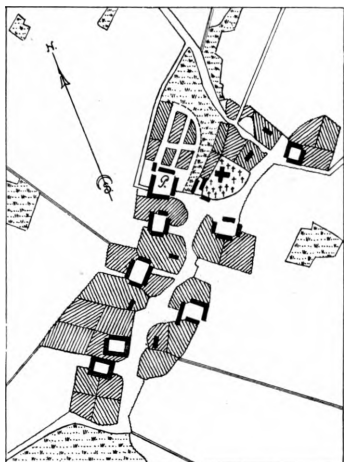

Fig. 7. Roholte 1781.

Vil nogen spørge om hvis Ben man her kan finde,
Da læs her hviler den højbaarne Oberstinde,
Som først saa' Verdens Lys for 80 Aar,
Og døde salig hen paa Lindersvold sin Gaard.
Hvis Navn Merte Sophie von Urne fød og baaren.
Den gamle Urne selv af Moders Liv blev skaaren,
Han Faders Fader var, som leved mange Aar,
Hvis Contrafej og Skrift paa Lindersvold nu staar.
Dér hun var spiret af den gamle Rod og Stamme,
Og havde lært sin Gud ved Troen at annamme,
Med sal. Obristen kom hun i Ægtestand,
Dér hun var 18 Aar, det var en tapper Mand,
Hvis Lig du ogsaa kan med Øjet dit beskue
Samt Børn og Børnebørn, tilhør den sal. Frue,
Som hun med Sorig har nedsat i denne Grav,
Men mest dog sørgede, da Manden takked af.
Ved ham hun atten Aar har delt sit halve Hjerter,
Ved ham hun fjorten Børn har født med største Smerte...
Derefter tre gang ti og fjorten Aar sad Enke,
Den Prophetinde lig, det Hjerter kunde krænke.
.... Nov. 1724.

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1661—71 (LA). — Kaldsbog 1737—1800 (LA). — Præsteindberetninger 1755 (NM), 1758 og 1759 (LA). — Museuinsindberetninger af W. Møllerup 1894, C. A. Jensen og K. V. Barfoed 1914. Revideret af C. A. J. og V. H. 1932.

P. E. Jensen: Gaunø. 1902. S. 340—50.

¹ KhS. 3. R. II, 362 f. Danmarks Adels Aarbog XIX. S. R. D. I, 333; IV, 328.

² Kronens Skøder II, 446. ³ Jensen: Gaunø, 343. ⁴ Berlingske Tid. 7. Juni 1887.

⁵ Jensen: Gaunø, 340. ⁶ C. A. Jensen: Snedkere og Billedsnidere 34, 122. ⁷ Ved Kirkens Istandsættelse 1840—41 blev Kisterne nedsat i en muret Hvælving under Taarnet.